

ФІСКАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ

Далекорей Т.М., Бошота Н.В.
Мукачівський державний університет

У статті проаналізовано фіскальні та регулюючі аспекти податку на додану вартість. Розраховано ефективну ставку та продуктивність податку на додану вартість, а також коефіцієнт ефективності у валовому внутрішньому продукті. Розглянуто питому вагу податку на додану вартість у бюджеті та валовому внутрішньому продукті. Запропоновано напрями підвищення фіскальної та регулюючої ефективності податку на додану вартість в Україні.

Ключові слова: податки, фіскальна значимість, податок на додану вартість, бюджетне відшкодування.

Постановка проблеми. На шляху переходу України до ринкових відносин особливо актуальною є проблема своєчасного забезпечення грошовими ресурсами дохідної частини державного бюджету. Вирішення цієї вкрай важливої проблеми значною мірою залежить від ефективності діяльності фіскальної служби, а також розробки науково-обґрунтованої системи оподаткування, яка б відповідала реаліям сьогодення, забезпечувала зростання податкових надходжень до бюджету та підвищувала рівень збору податкових платежів. Податок на додану вартість (далі – ПДВ) в Україні є основним бюджетоутворюючим податком незважаючи на складність механізму його адміністрування, що пов'язано з високим рівнем податкового боргу, ухиленням, податковими пільгами. Невідповідність між податковими надходженнями ПДВ до бюджету та фінансовими потребами держави загострює проблему підвищення ефективності адміністрування цього податку та пошуку резервів щодо збільшення надходжень цього податку, адже дефіцит фінансових ресурсів негативно позначається на рівні добробуту населення, що не лише поглиблює кризові явища в економіці, але й ускладнює процес їхнього подолання [1, с. 195]. Протягом останніх 15 років ПДВ підтверджує статус головного бюджетоутворюючого податку в бюджеті. Проте, ПДВ не приносить такого ефективного результату державі через невиконання планових показників, сальдо експортно-імпорتنих операцій, обсяг податкових пільг, податковий борг платників податків, обсяг бюджетного відшкодування та його простроченої заборгованості та інші [4]. Отже, так як ПДВ є одним з бюджетоутворюючих податків збільшення його фіскальної ефективності є вкрай важливим для України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему підвищення фіскальної ефективності ПДВ в Україні, досліджували А.І. Крисоватий, В.В. Лисенко, А.В. Матвійчук, В.М. Мельник, А. Нікітишина, Л. Сідельникової, Т.А. Соколовська, Т.М. Паянок, О.І. Оксенюк та багато інших. У даних наукових працях увага приділяється підвищенню фіскальної та регулюючої ефективності податку, вдосконаленню його системи адміністрування, та застосування зарубіжного досвіду у вітчизняній системі оподаткування доданої вартості. Проте незважаючи на значну кількість публікацій питання підвищення фіскальної та регулюючої ефективності, залишається відкритим, і потребує більш ретельного дослідження із вра-

хуванням всіх змін в економіці та зростання державного боргу.

Мета статті. Метою статті є дослідження рівня фіскальної ефективності ПДВ в Україні та пошук шляхів її підвищення для збільшення надходжень даного податку до Державного бюджету України.

Виклад основного матеріалу. Податки – це важливий фінансовий інструмент регулювання розвитку економіки країни та народного добробуту в умовах інтеграції країни. ПДВ займає значне місце у системі державних фінансів більшості країн світу, зокрема й в Україні. Фіскальна ефективність – це спроможність податку забезпечувати наповнення бюджетів різних рівнів, а конкретні характеристики її вимірювання – це абсолютні обсяги та питома вага надходжень податку в доходах бюджетів і ВВП, рівень ефективної ставки податку, його продуктивності тощо [2, с. 120].

На протязі досліджуваного періоду 2013-2017 фіскальна значимість ПДВ мала хвилюподібну динаміку (табл. 1). Фіскальна значимість ПДВ у бюджеті держави, коливається в межах від 33,25 до 40,51, а середнє значення – 37,82. Це означає, що даний податок займає значне місце у формуванні державного бюджету України. Питома вага ПДВ у ВВП при середньому значенні 9,47 коливається від 8,75 у 2013 році до 10,53 у 2017 році. Тобто, ПДВ має значний вплив на перерозподіл ВВП через бюджет країни.

Суми ПДВ сплачені з ввезених імпорتنих товарів перевищують суми податку сплачених із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (табл. 2). ПДВ вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за вирахуванням бюджетного відшкодування коливається в межах 21-24% сукупних надходжень ПДВ до Державного бюджету. Незважаючи на те, що 2014 році було введено ставку ПДВ 7% на деякі лікарські препарати, також почали зростати ціни на газопостачання та електроенергію для населення, ціни на 25% зросли, проте суми ПДВ із вироблених товарів скоротились на 4 відсоткові пункти у порівнянні з 2013 роком. Це може бути спричинене ситуацією, яка склалася на Сході країни та складним економічним станом.

За досліджуваний період обсяги бюджетного відшкодування відшкодування ПДВ грошовими коштами кожного року зростають. Порівнюючи з 2013 обсяги надходження ПДВ у 2017 році зросли в 2,4 рази, аналогічно зросли суми бюджетного відшкодування в 2,3 рази. Отже, суми бюджетної заборгованості поступово зменшуються (рис. 1).

Таблиця 1

Динаміка фіскальної значимості ПДВ 2013-2017 рр., млн. грн.

Показник/роки	2013	2014	2015	2016	2017
Фактичні надходження ПДВ	127321,9	144639,5	177777,8	235506,0	313980,6
Доходи державного бюджету	339180,3	357084,2	534694,8	616274,8	793441,9
ВВП	1454931	1566728	1979258	2383182	2982920
Фіскальна значимість ПДВ у бюджеті держави, %	37,54	40,51	33,25	38,21	39,57
Фіскальна значимість ПДВ у ВВП держави, %	8,75	9,23	8,98	9,88	10,53

Джерело: складено на основі даних [3; 5; 6]

Таблиця 2

Динаміка надходжень ПДВ до Державного бюджету України 2013-2017 рр., млрд., грн.

Показники/роки		2013	2014	2015	2016	2017
ПДВ вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування	млрд. грн	31	31	40	54	63
	% до надходжень ПДВ	24	22	22	23	21
ПДВ із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	млрд. грн	85	81	108	140	180
ПДВ СГ та за іншими операціями	млрд. грн	0	0	0	9	3
Бюджетне відшкодування ПДВ грошовими коштами	млрд. грн	-53	-50	-68	-94	-120
ПДВ із ввезених на територію України товарів	млрд. грн	97	107	139	182	251
	% до надходжень ПДВ	75	77	78	77	
Всього надходжень ПДВ до бюджету:	млрд. грн	128	139	178	236	311

Джерело: складено на основі даних [3; 5; 6]

Таблиця 3

Динаміка показників оцінки фіскальної ефективності ПДВ в Україні у 2013-2017 рр.

Показники/роки	2013	2014	2015	2016	2017
Ефективна ставка ПДВ, %	12,13	12,55	14,63	15,67	10,5
Продуктивність ПДВ	60,63	62,74	73,14	78,35	52,5
Коефіцієнт ефективності ПДВ у ВВП, %	0,44	0,44	0,45	0,51	0,38

Джерело: розраховано на основі даних [3; 5; 6]

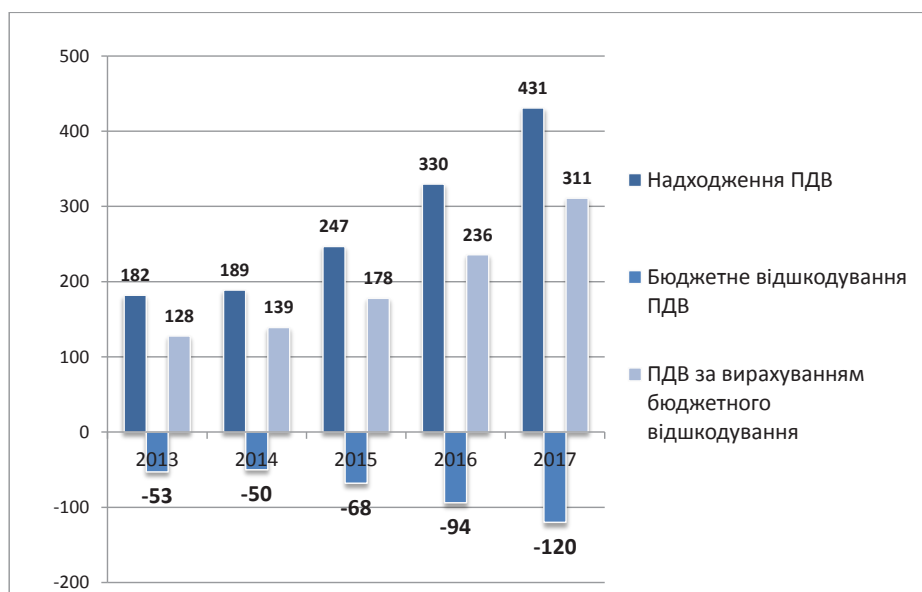

Рис. 1. Динаміка надходжень та відшкодування ПДВ 2013-2017 роках, млрд. грн.

Джерело: побудовано на основі даних [3]

Показники, які наведені в таблиці 3 дозволяють зробити висновки щодо ефективності застосування ПДВ в Україні. Коефіцієнт ефективності ПДВ у ВВП – це діагностичний інструмент для оцінки рівня віддачі національної економіки, він показує скільки надходжень податку у відсотках до ВВП припадає на 1% номінальної ставки – мав хвилеподібну динаміку (табл. 3). У 2016 році спостерігається максимальне значення цього коефіцієнту (0,51), що свідчить про підвищення ефективності податку, у 2017 році це значення знизилось і становило – 0,38. В середньому фіскальна ефективність ПДВ була на рівні 0,44.

Ефективна ставка ПДВ характеризує відносну ефективність адміністрування ПДВ, якщо цей показник наближається до нормативної ставки ПДВ, то це свідчить про ефективний процес адміністрування. Протягом досліджуваного періоду даний показник був найменшим у 2017 році, його значення становило – 10,5. Продуктивність ПДВ теж зменшилася, її значення 2017 році – 52,5.

Висновки. Аналізуючи фіскальну та регулюючу ефективність податку на додану вартість було виявлено недостатню фіскальну ефективність ПДВ протягом останніх років. Фіскальний та регулюючий потенціал ПДВ не здійснюється в повній мірі. Для ефективного розвитку економіки податкова політика повинна бути гнучкою і залучувати додаткові фінансові ресурси для її модернізації, для досягнення цієї цілі потрібно зосередитись на підвищенні фіскальної та регулюючої ефективності ПДВ. Відтак, потрібно вирішувати наступні проблеми: удосконалити механізм бюджетного відшкодування, спрощення адміністрування ПДВ, застосовувати досвід країн ЄС щодо диференційованих ставок з метою посилення фіскальної та регулюючої ефективності податку, ліквідація шахрайських схем справляння ПДВ.

Вирішення даних проблем дасть змогу підвищувати фіскальну та регулюючу ефективність ПДВ і сприятиме розвитку податкової політики.

Список літератури:

1. Барановська І.В. Проблеми реформування податкової системи в умовах кризи [Текст] / І.В. Барановська, Т.А. Варварич // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – Вип. 8(98). – С. 193-199.
2. Горин В. Проблеми підвищення фіскальної ефективності податку на додану вартість / В. Горин // Галицький економічний вісник. – 2013. – № 2(41). – С. 118-126.
3. Звітність про виконання бюджетів. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
4. Мельник В.М. Податок на додану вартість у податковій системі / Мельник В.М., Солдатенко О.В. // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 85-89.
5. Національні рахунки. Офіційний сайт Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Показники виконання Державного бюджету України за 2016-2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/pokaznyky-vykonannia-biudzhetu-ukrainy--rik?category=bjudzhet&subcategory=poperedni-bjudzheti>.

Далекорей Т.М., Бошота Н.В.

Мукачевский государственный университет

ФИСКАЛЬНАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ НАЛОГА НА ДОБАВЛЕННУЮ СТОИМОСТЬ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье проанализированы фискальные и регулирующие аспекты налога на добавленную стоимость. Рассчитано эффективную ставку и производительность налога на добавленную стоимость, а также коэффициент эффективности в валовом внутреннем продукте. Рассмотрены удельный вес налога на добавленную стоимость в бюджете и валовом внутреннем продукте. Предложены направления повышения фискальной и регуливающей эффективности налога на добавленную стоимость в Украине.

Ключевые слова: налоги, фискальная значимость, налог на добавленную стоимость, бюджетное возмещение.

Dalekorei T.M., Boshota N.V.

Mukachevo State University

FISCAL EFFICIENCY OF THE TAX TO ADDED COST UKRAINE

Summary

The article analyzes fiscal and regulatory aspects of value added tax. The effective rate and performance of the value-added tax, as well as the efficiency in gross domestic product, are calculated. The share of value added tax in the budget and gross domestic product is considered. The directions of increasing fiscal and regulatory efficiency of the value-added tax in Ukraine are proposed.

Keywords: taxes, fiscal significance, value added tax, budget rebates.